

RAINER MARIA RILKE ~ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΟΙΗΤΗ

«Γόνιμος είναι κι ο έρωτας: επειδή κι ο έρωτας είναι δύσκολος. Έρωτας του ανθρώπου για τον άνθρωπο: ίσως αυτό να “ναι το δυσκολότερο απ” όσα μας έταξεν η μοίρα, το πιο απόμακρο, η τελευταία δοκιμασία, το έργο που όλα τ” άλλα δεν είναι παρά προετοιμασία και προπαρασκευή του»

VII ~ Ρώμη, 14 του Μάη 1904

...Χαιρόμουν αληθινά σαν διάβαζα και ξαναδιάβαζα το σονέτο αυτό και το γράμμα σας. Σας ευχαριστώ και για τα δυο.

Μην αφήσετε να σας κυριέψει στη μοναξιά σας ανησυχία και ταραχή, επειδή νιώθετε μέσα σας έναν αόριστο πόθο να ξεφύγετε απ” τη μόνωσή σας. Ίσα-ίσα, αυτός ο πόθος – αν τον μεταχειριστείτε γαλήνια και στοχαστικά, σαν μέσο για κάποιο σκοπό – θα σας βοηθήσει ν” απλώσετε τη μοναξιά σας σε πιο πλούσιο και πιο πλατύ χώρο. Οι άνθρωποι έχουν βρει για το κάθε τι την ευκολότερη (συμβατική) λύση, την ευκολότερη απ” όλες τις εύκολες λύσεις.

Είναι, ωστόσο, φανερό πως πρέπει να στεκόμαστε στο Δύσκολο· κάθε ζωντανή ύπαρξη σ” αυτό στέκεται. Το κάθε τι στη φύση αξαίνει κι «αμύνεται» κατά το δικό του τρόπο· από μέσα του ξεπηδάει μια ατομικότητα ολότελα δική του, που μάχεται να μείνει δική του με κάθε μέσο κι ενάντια σ” όλα τα εμπόδια. Λίγα πράγματα ξέρουμε· όμως, για το ότι πρέπει να στεκόμαστε στο Δύσκολο, θα είμαστε πάντα σίγουροι. Είναι γόνιμη η μοναξιά, επειδή είναι δύσκολη. Ένας παραπάνω λόγος για να

επιχειρήσουμε κάτι, πρέπει να 'ναι η δυσκολία που το κάτι αυτό παρουσιάζει.

Γόνιμος είναι κι ο έρωτας: επειδή κι ο έρωτας είναι δύσκολος. Έρωτας του ανθρώπου για τον άνθρωπο: ίσως αυτό να “ναι το δυσκολότερο απ” όσα μάς έταξεν η μοίρα, το πιο απόμακρο, η τελευταία δοκιμασία, το έργο που όλα τ” άλλα δεν είναι παρά προετοιμασία και προπαρασκευή του. Γι” αυτό κι οι νέοι – που είναι «αρχάριοι» στο κάθε τι – δεν ξέρουν ακόμα ν” αγαπούν: πρέπει να διδαχτούν τον έρωτα. Με όλο τους το είναι, με όλες τους τις δυνάμεις συμμαζεμένες γύρω στην ερημική φοβισμένη καρδιά τους, που οι χτύποι της ψηλώνουν ολοένα, πρέπει να μάθουν ν” αγαπούν. Ο καιρός όμως της μαθητείας είναι πάντα καιρός μακρόχρονου «εγκλεισμού». Έτσι είναι, για πολύν καιρό, κι ο έρωτας: μοναξιά, ολοένα και πιο έντονη και πιο βαθιά μόνωση. Έρωτας δε θα πει ν” ανοίγεις ευθύς, να δίνεις, να ενώνεις με κάποιον Άλλον (τι θα ήταν, άλλωστε, η ένωση δυο όντων ακαθόριστων ακόμα, ατέλειωτων, ανοργάνωτων;)· είναι μια σπάνια ευκαιρία για να ωριμάσεις, ν” αποχτήσεις μιαν υπόσταση δική σου, να γίνεις εσύ ένας ολόκληρος Κόσμος, για χάρη κάποιου άλλου, αγαπημένου προσώπου· είναι μια υψηλή, ακράτητη αξίωση, που σε χρίζει εκλεκτό της και σε σπρώχνει προς τ” απέραντα πλάτη. Μόνο έτσι θά “πρεπε να μεταχειρίζονται οι νέοι τον έρωτά τους: σαν ένα καθήκον που τους υποχρεώνει να εργάζονται αδιάκοπα στο μέσα τους κόσμο («ν” ακρομάζονται και να σφυροκοπάνε νύχτα-μέρα»). Δεν είναι ακόμα ώριμοι για το δόσιμο του εαυτού τους, για την εγκατάλειψη και το σβήσιμό τους μέσα σ” ένα άλλο άτομο, για οποιοδήποτε τρόπο Ένωσης.

(Πρέπει, πρώτα, και για πολύν-πολύν καιρό, να μαζεύουν και να θησαυρίζουν ολοένα.) Η Ένωση αυτή, το δόσιμο αυτό, είναι το στερνό σκαλοπάτι· ίσως η ανθρώπινη ζωή να μη μπορεί ακόμα να το χωρέσει.

Εδώ όμως λαθεύουν οι νέοι τόσο συχνά και τόσο βαριά: ορμάνε ακράτητοι ο ένας προς τον άλλον, όταν τους αγγίξει η αγάπη (είναι στη φύση τους να μη μπορούν να περιμένουν), σκορπίζονται εδώ κι εκεί, ενώ η ψυχή τους είναι γεμάτη ακεφιά, ακαταστασία και ταραχή... Τί μπορεί όμως να βγει απ' αυτό; Τί μπορεί να κάνει η ζωή τούτο το μπερδεμένο σωρό τών μισοσπασμένων υλικών, που αυτοί τα ονομάζουν «ένωσή» τους και πολύ θά "θελαν να τα ονομάσουν «ευτυχία» τους; Και τι τούς μέλλεται το αύριο; Καθένας τους αφανίζεται για χάρη τού άλλου κι αφανίζει σύγκαιρα τον άλλον κι άλλους πολλούς ακόμα, που ίσως να 'ρχόντουσαν κατόπι. Χάνει το νόημα τής απεραντοσύνης, χάνει όλες του τις δυνατότητες· ανταλλάζει το «πήγαιν' -έλα» των σιωπηλών, γεμάτων υποσχέσεις, πραγμάτων, με ένα στείρο ανακάτεμα, απ' όπου δε μπορεί να βγει άλλο τίποτα παρά σιχασιά, απογοήτευση και φτώχεια. Δεν του μένει παρά να γυρέψει σωτηρία σε μιαν απ' τις άπειρες συμβατικές καταστάσεις που είναι παντού στημένες, σα δημόσια καταφύγια, γύρω απ' αυτόν τον επικίνδυνο δρόμο. Καμιά περιοχή τής ανθρώπινης υπόστασης δεν είναι τόσο πολύ γεμάτη από συμβατικότητες, όσο τούτη εδώ: σωσίβια, βάρκες και ναυαγοσωστικά είναι στη διάθεσή του, κάθε είδους βοήθεια που η κοινωνία έχει επινοήσει για τούτο το σκοπό. Για τους ανθρώπους ο έρωτας δεν είναι παρά μια απόλαυση, τον κατάντησαν λοιπόν κάτι εύκολο και φτηνό, ακίνδυνο και σίγουρο, όμοιο με τις απολαύσεις των δρόμων.

Αλήθεια, πόσοι και πόσοι νέοι στάθηκαν ανίκανοι να βρουν το σωστό δρόμο τής αγάπης, για πόσους τα σύνορα τού έρωτα σταματάνε στο εύκολο, βιαστικό δόσιμο του εαυτού τους! (Οι περισσότεροι, άλλωστε, δε θα προχωρήσουν – σίγουρα – πιο πέρα από κει.) Νιώθουν, πολλοί, να

λυγίζουν κάτ' απ' το βάρος αυτού τού λάθους και πασχίζουν να κάνουν βιώσιμη και γόνιμη, με το δικό τους προσωπικό τρόπο, την κατάσταση αυτή όπου βρέθηκαν ριγμένοι. Η φύση τους τούς λέει πως τα προβλήματα του έρωτα – λιγότερο από άλλα, που είναι το ίδιο σημαντικά – δε μπορούν να λυθούν σύμφωνα με τούτον ή εκείνον το γενικό κανόνα που εφαρμόζεται σ' όλες τις περιπτώσεις· νιώθουν πως τα προβλήματα αυτά – άμεσα προβλήματα ανθρώπου προς άνθρωπο – χρειάζονται, για κάθε περίπτωση, καινούρια, ιδιαίτερη, αποκλειστικά προσωπική απάντηση. Πώς όμως αυτοί – μια και μπερδεύτηκαν πια έτσι αναμεταξύ τους που δεν ξεχωρίζουν ο ένας απ' τον άλλον, μια και δεν έχουν πια τίποτα Δικό τους – πώς θα μπορούσαν να βρουν μέσα τους κάποιαν έξοδο, για να ξεφύγουν απ' την άβυσσο όπου έχει βουλιάξει η μοναξιά τους;

Έρημοι κι αβοήθητοι, πορεύονται στα τυφλά κι ο ένας κι ο άλλος. Σκορπάνε τις καλύτερες δυνάμεις τους για να γλιτώσουν από συμβατικότητες όπως ο γάμος, και πέφτουν σ' άλλες συμβατικές λύσεις, λιγότερο χτυπητές, το ίδιο όμως θανάσιμες. Επειδή μονάχα για συμβατικότητες είναι άξιοι. Ό,τι βγαίνει απ' αυτές τις βιαστικές κι ανυπόμονες, θολές και ταραγμένες ενώσεις, είναι πάντα συμβατικό. Κάθε σχέση που είναι καρπός αυτής της πλάνης έχει κάτι το συμβατικό, ακόμα κι αν είναι ασυνήθιστη (ή, όπως λέει ο κόσμος, ανήθικη). Κι ο χωρισμός ακόμα θά "ταν μια συμβατική χειρονομία, μια απρόσωπη τυχαία απόφαση, αδύναμη κι άκαρπη.

Στο δρόμο τού Έρωτα (όπως και στο δρόμο τού θανάτου, που είναι δύσκολος κι αυτός) δε θα βρεις – άμα τον αντικρύξεις σοβαρά – κανένα φως, καμιάν απόκριση, ούτε σημάδι, ούτε χαραγμένο δρόμο, για να σε βοηθήσουν. Και για τα δυο τούτα καθήκοντα, που κρατάμε κρυμμένα μέσα μας και τα παραδίνουμε στους άλλους χωρίς να φωτίσουμε το μυστικό τους, δεν υπάρχουν γενικοί κανόνες. Όσο όμως πιο πολύ αποζητάμε τη μοναξιά στη ζωή μας, τόσο περισσότερο ζυγώνουμε το μεγάλο νόημα τού έρωτα και τού θανάτου. Οι απαιτήσεις που, τραχύς και δύσκολος, ο έρωτας έχει απ' τη ζωή μας σ' όλη της την πορεία, είναι πάρα πολύ βαριές,

κι εμείς, στα πρώτα μας βήματα, είμαστε πολύ αδύναμοι μπροστά τους. Αν όμως σταθούμε καρτερικοί και δεχτούμε τον έρωτα αυτόν σαν τραχιά μαθητεία – αντίς να χανόμαστε σ’ όλα εκείνα τα εύκολα και κούφια παιχνίδια, που επινόησε ο άνθρωπος για να μην αντικρύζει κατάματα τη βαθύτερη σοβαρότητα της ζωής – ίσως τότε, κείνοι που θά “ρθουν καιρό έπειτ” από μάς, να νιώσουν μια κάποια πρόοδο κι ένα ξαλάφρωμα· και θά “ταν σημαντικό τούτο.

Σήμερα μόλις, μπορούμε κι αντικρύζουμε χωρίς προκατάληψη τις σχέσεις τού ενός ανθρώπου με τον άλλον· οι προσπάθειές μας να «ζήσουμε» αυτές τις σχέσεις δεν έχουν μπροστά τους κανένα πρότυπο, κανένα παράδειγμα για να τις οδηγήσει. Κι όμως μέσα στο διάβα τού καιρού υπάρχουν μερικά πρότυπα, που άλλο δε θέλουν παρά να βοηθήσουν τα δισταχτικά πρώτα μας βήματα.

Η Νέα Κοπέλα κι η Γυναίκα, στην καινούργια τους, την ατομική τους εξελικτική πορεία, μονάχα για λίγον καιρό θ’ αντιγράφουν τις αντρικές συνήθειες, καλές και κακές, μονάχα για λίγον καιρό θα μαϊμουδίζουν τ’ αντρικά επαγγέλματα. Άμα περάσει η αβεβαιότητα των μεταβατικών αυτών περιόδων, τότε θ’ αποφανεί πως οι γυναίκες διάβηκαν απ’ όλα αυτά τα (συχνά γελοία) μασκαρέματα, μόνο και μόνο για να ξεπλύνουν την εσώτατη ύπαρξή τους απ’ τις παραμορφωτικές επιδράσεις τού άλλου φύλου. Οι γυναίκες – που μέσα τους κατοικεί μια ζωή πιο αυθόρμητη, πιο γόνιμη, γεμάτη από περισσότερη εμπιστοσύνη – είναι, σίγουρα, πιο ώριμες, πιο «ανθρώπινες» απ’ τον άντρα – το φαντασμένο κι ανυπόμονον αρσενικό, που καταφρονάει ό,τι νομίζει πως αγαπάει, επειδή δε γνώρισε ποτέ την τραχιά καρποφορία των σπλάχνων, που θα του ξάνοιγε (όπως στη γυναίκα)

τα μυστικά βάθη τής ζωής. Αυτή η «ανθρωπιά» τής γυναίκας, ωριμασμένη μέσα στον πόνο και την καταφρόνια, θα βγει στο φως τής μέρας, όταν η γυναίκα λυτρωθεί απ' τις κοινωνικές συμβατικότητες, όπου την καταδικάζει η αποκλειστικά θηλυκή υπόστασή της. Κι οι άντρες, που δε νιώθουν ακόμα σήμερα πως η ώρα αυτή ζυγώνει, θα ξαφνιαστούν με τον ερχομό της και θα νικηθούν. Δεν αργεί η μέρα (σίγουρα σημάδια το μαρτυράνε κιόλας, προπάντων στις χώρες του βορρά), δεν αργεί η μέρα που η Νέα Κοπέλα θα υπάρξει, η Γυναίκα θα υπάρξει· που οι λέξεις «νέα κοπέλα» και «γυναίκα» δε θα σημαίνουν πια μονάχα το αντίθετο του αρσενικού, μα κάτι ξεχωριστό, που θα "χειρική του αξία κι υπόσταση, κάτι που δε θα "ναι απλό συμπλήρωμα άλλου, μα ολοκληρωμένη μορφή τής ζωής και τής ύπαρξης – : η γυναίκα-γνήσιος άνθρωπος.

Αυτή η πρόοδος (ενάντια στη θέληση του άντρα, που θα μείνει, στην αρχή, πίσω) θα μεταμορφώσει ριζικά την ερωτική ζωή, πλημμυρισμένη από τόσες πλάνες σήμερα: ο έρωτας δε θα "ναι πια σχέση άντρα με γυναίκα, αλλά Ανθρώπου με Άνθρωπο· θα στέκει πιο κοντά στην ανθρώπινη φύση (γεμάτος άπειρη απαλότητα και σεβασμό, καλός και καθάριος σε όλα κείνα που σμίγει και χωρίζει). Θα "ναι ο έρωτας που προετοιμάζουμε μ' αγωνία και μόχθο: δυο Μοναχικοί Άνθρωποι, που θα προστατεύουν, θα συμπληρώνουν, θα περιορίζουν και θα σέβονται ο ένας τον άλλον.

Και τούτο ακόμα: μη νομίσετε πως χάθηκε ο μεγάλος έρωτας που σας κυρίεψε κάποτε στα εφηβικά σας χρόνια· δε μέστωσαν, τότε, εντός σας τρανοί κι ευγενικοί πόθοι και σχέδια που, σήμερα ακόμα, τροφοδοτούν τη ζωή σας; Πιστεύω πως αυτός ο έρωτας μένει έτσι άφθαρτος και δυνατός μέσα στη θύμησή σας, επειδή στάθηκε η πρώτη σας βαθιά μόνωση, ο πρώτος εσώτερος μόχθος που κάνατε στη ζωή σας.

Σας εύχομαι κάθε καλό, αγαπητέ Κύριε Karpus.

Δικός σας RAINER MARIA RILKE

Μετάφραση Μάριος Πλωρίτης, εκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ – (Απόσπασμα)

Πηγή/φωτό: Χρήστος Τσαντής, christostsantis.com